

Vilniuje. 1555 m. jo našlė kunigaikštienė Bagumila Bogdanova, sudarydama testamentą, savo sūnus Motiejų ir Fiodorą, taip pat ir velionį vyrą įvardijo kunigaikščiais Oginskiais iš Kozelsko.

Pradedant šiuo XVI a. vidurio įrašu testamente, išnyko kunigaikščių giminės pravardės Hlazina ir Hlušonakas. Nuo to laiko iki pat mūsų dienų vartojama giminės pavardė Oginskiai, sudaryta pagal lietuviško Uogintų miestelio pavadinimą.

KUNIGAİKŠTIS MOTIEJUS OGINSKIS (? – 1564 / 1548–1580*) ir kunigaikštis Fiodoras Oginskis (? – 1575) tapo pradininkais dviejų Oginskių giminės medžio atšakų: vyresniosios, kuri XVII a. ir XIX a. pradžioje naudojo grafų titulą, bei jaunesniosios, Breslaujos atšakos, kuri prarado kunigaikščių titulą ir priklausė šlėktoms, vėliau – bajorams.

KUNIGAİKŠTIS BOGDANAS MARCIJONAS OGINSKIS (? – 1625 / 1568–1640, Motiejaus sūnus) – Trakų pakamaris, husarų rotmistras, LDK kariuomenės pulkininkas, dalyvavęs Livonijos kare 1558–1582 m., Polocko (1579 m.) bei Vieliikyje Luki (1580 m.) užėmimuose ir lenkų-švedų kare 1601–1602 metais. Jam priklausė Trakų vaivadijos dvarai Uogintuose, Kruonyje, kur jis pastatė pilį ir unitų bažnyčią, bei Vievyje (ten įkūrė spaustuotę, kurioje 1618–1619 m. pasaulį išvydo Meletijaus Smotrickio „Gramatika slovenska“ su Oginskių herbo atvaizdu). Jis vykdė diplomatines misijas, dalyvavo derybose su Rusija (1582, 1587, 1612, 1615 m.), buvo Vyriausiojo tribunolo deputatas ir Vilniuje veikusios Šventosios Dvasios stačiatikių brolijos seniūnas.

Buvo vedęs Reginą Valavičiūtę, turėjo keturis sūnus (Joną, Aleksandrą, Dmitrijų ir Samuelį Levą) bei tris dukteris. Joną (Mstislavo kaštelioną), Aleksandrą ir Samuelį Levą Oginskius amžininkai vadino „stačiatikių tikėjimo ramsčiais“. Jonas ir Aleksandras kartu su tėvu Bogdanu fundavo Minsko šv. Petro ir Povilo bažnyčią. 1612 m. jie pasirašė protestą prieš stačiatikių

¹ Čia ir kai kuriose kitose teksto vietose Oginskių gyvenimo datos nurodomos dvigubai (pirma data – pagal S. Verameičiką, antra – pagal 1858 m. Leonardo Chodzko sudarytą Oginskių giminės genealogiją (kopija saugoma Rietavo kultūros istorijos muziejuje).

Kunigaikščių Oginskių memorialas Vilniaus Saulės kapinėse. Vyto Rutkausko nuotrauka. 2008 m.

kių dvasininkų perėjimą į unitų konfesiją. Jonas Oginskis rėmė Dievo apreiškimo vienuolyną Mogiliave. Bogdanas Oginskis ir jo žmona yra palaidoti Kruonio stačiatikių vienuolyne. Mūrinėje bažnyčioje iki mūsų laikų išliko du antkapiai su reljefiniais riterių – Bogdano Oginskio ir jo sūnaus Samuelio Levo – atvaizdais.

KUNIGAIKŠTIS LEVAS SAMUELIS OGINSKIS (apie 1595–1657/ 1625–1695) – Trakų stalininkas, valdęs Uogintus ir Vievį Trakų vaivadijoje, taip pat Mikuliną ir Lozną Vitebsko vaivadijoje (šie dvarai buvo Levo Samuelio motinos Reginos Valavičiūtės, Smolensko vaivados Rihoro Valavičiaus dukters, kraitis). Kunigaikštis Levas Samuelis gyveno Vitebske, jo aikštė ir namas yra minimi 1627 m. dokumentuose. Jam dar priklausė 5 namai su daržais mieste.

Matome, kaip tęsiasi „Oginskių rezidencijų migracija“ – po Smolensko žemių ir Uogintų, Vitebskas ir Vitebsko žemės tampa trečiąja Oginskių giminės gyvenimo vieta.

Iš kairės: Teodoro Bogdano Marcijono Oginskio (1568–1640) antkapinės plokštės (XVI–XVIII a. sandūra) fragmentas; Samuelio Levo Oginskio (1625–1695) antkapinės plokštės fragmentas. Kruonio bažnyčia. 2007 m.

Kunigaikštis Samuelis Levas ir Breslaujos žemės teisėjas Sebastijonas Mirskis užsiėmė Vitebsko šv. Marko vienuolyno atnaujinimu, įsigijo aplinkinius dvarus Markavą bei Šidlouščiną. Jis su žmona Sofija Bilevičiūte susilaukė keturių dukterų ir trijų sūnų – Simono, Karolio ir Jono.

Daugelis tyrinėtojų nurodo, kad Mykolas Kleopas Oginskis yra LDK etmono Mykolo Kazimiero Oginskio sūnėnas, tačiau tai netiesa. Mykolas Kazimieras buvo tolimas Mykolo Kleopo Oginskio giminaitis (tikriausiai – trečios eilės dėdė), nes jo giminės šakos pradininkas buvo Jonas Oginskis – Samuelio Levo sūnus.

MYKOLO KAZIMIERO ŠEIMOS LINIJA

KUNIGAIKŠTIS JONAS OGINSKIS (1640–1684), Levo Samuelio sūnus, Valkavisko vėliavininkas. 1655 m. perėjo į rusų caro Aleksejaus Michailovičiaus (Petro I tėvo) pusę.

1655 m. vyko Abiejų Tautų Respublikos karas su Rusija (1654–1667). Kaip tik tais metais rusai užėmė Vilnių ir Valkaviską. Jonas Oginskis, kaip Valkavisko vėliavininkas, tikriausiai pakliuvo į nelaisvę ir jo „perėjimas į Rusijos pusę“ buvo ne išdavystė, o trumpalaikis kompromisas, kad išsaugotų gyvybę.

1656 m. jis vėl dalyvavo LDK kariuomenės mūšiuose prieš Rusiją. Buvo Valkavisko maršalka (1657 m.), Mstislavo ir Polocko vaivada (1672 m.) bei Lietuvos etmonas (1682 m.). Yra kariavęs su turkais ir Krymo totoriais, dalyvavęs mūšyje prie Vienos (1683 m.). Valdė Mikulino (Vitebsko vaivadija), Bokštų (Minsko vaivadija), Krapiuonicų (Valkavisko pavietas) dvarus. Buvo susituokęs su Ona Semaškaite (1645 m.), vėliau – su Jona Teodora Naruševičiūte (1660 m.). Turėjo sūnus Mikalojų Pranciškų, Rihorą Antaną (1697 m. jis vadovavo baltarusių ir lietuvių šlėktų konfederacijai prieš Sapiegų magnatus), Leoną Kazimierą, Aleksandrą, Kazimierą Dominyką, Marcijoną bei tris dukras – Oną, Marianą ir Eleną.

KUNIGAIKŠTIS KAZIMIERAS DOMINYKAS OGINSKIS (1680–1773) – Trakų ir Vilniaus vaivada, 1692 m. vedė Eleonorą Vainiūtę. Turėjo dukras Marcibelą, Teresę, Eleną (Haliną), Marianą bei sūnų Juozą.

KUNIGAİKŠTYTĖ ELENA (HALINA) OGINSKYTĖ-OGINSKIENĖ (apie 1700–1790) – Kazimiero Dominyko dukra, 1739 m. ištekejė už Lietuvos maršalkos, Vilniaus kašteliono Ignoto Oginskio (1698–1775), Lietuvos ginklininko Marcijono Mykolo sūnaus. Dalyvavo politiniame gyvenime, padėdama savo tėvui, kuris 1726–1727 m. buvo Seimo komisijos narys Kurše. Mintaujoje (dab. Jelgava) susidraugavo su Kuršo kunigaikštienė Ana, 1730 m. tapusia Rusijos cariene. 1731 m., veikiausiai pakvietus carienei, apie kurią Maskvoje akredituoti Vakarų diplomatai atsiliepdavo kaip apie „gražią ir inteligentišką lenkė“, atvažiavo į Maskvą.

1740 m. E. Oginskytė-Oginskienė grįžo į Rusiją kaip Abiejų Tautų Respublikos ypatingojo pasiuntinio žmona. Faktiškai ji buvo diplomatė, o vyras Ignas atliko atstovaujantį vaidmenį. Buvo rašoma, kad ji „dama graži, išmintinga ir tokia stipri, kad gali laužyti pasagas“. 1775 m. bevaikė kunigaikštienė Elena Andriui Oginskiui kaip palikimą paskyrė Sakolovo dvarą Palenkėje (vėliau Sakolovą paveldėjo Andriaus sūnus Mykolas Kleopas Oginskis) ir palivarką Žemaitijoje – Platelių apylinkėse. Elena ir Ignas Oginskiai rėmė daug bažnyčių savo valdose – Vievyje, Babruose, Mikuline (prie Oršos) ir Borisove. Po vyro mirties Elena, Bialiničių savininkė, 1761 m. vietinei karmelitų bažnyčiai padovanojo stebuklingą Švč. Mergelės Marijos atvaizdą. Bialiničius greitai pradėta vadinti „Baltarusijos Čenstakava“.

Elena mirė 1790 m. Varšuvoje. Karstas su jos palaikais buvo palaidotas Vitebsko jėzuitų bažnyčioje, šalia vyro.

Romanas Aftanazis, aprašydamas netoli Smurgainių esantį Dabraulėnų dvarą, pateikia Aleksandro Pšezdeckio atsiminimus apie meno kūrinių kolekciją, kurią surinko Dabraulėnų šeimininkas Adomas Giunteris (Gabrieliaus Puzino tėvas). Tarp kitų paveikslų, Pšezdeckis užsimena ir apie kaštelionės Oginskienės portretą. Buvo pasakojama, kad ji „išlankstė iš sidabrinio talerio vamzdį, kai vaikai jai dėl senkančių jėgų ir senyvo amžiaus nebenorėjo leisti valdyti dvaro“ (vertė T. Kliučonak – aut. past.). Norėtusi tikėti, kad Dabraulėnuose buvo būtent Elenos Oginskienės portretas – jėgos išryškėjimas portrete atitinka amžininkų atsiminimus apie Eleną. Tačiau... jiedu su Ignu neturėjo vai-

Kunigaikštis Mykolas
Kazimieras Oginskis (1728–
1800)

kų... Gal buvo dar ir kita stipri kaštelionė Oginskienė? *Norėčiau pats sudaryti galimų kandidačių sąrašą, tačiau tai padaryti siūlau skaitytojams.*

KUNIGAIKŠTIS JUOZAS TADAS OGINSKIS (apie 1693–1736) – Lietuvos ginklininkas, Trakų vaivada. 1712 m. vedė kunigaikštę Oną Višnioveckaitę. Turėjo dukras Augustiną, Ženevėją, Kotryną, Kazimierą, Elžbietą ir sūnų Mykolą Kazimierą.

KUNIGAIKŠTIS MYKOLAS KAZIMIERAS OGINSKIS* (1728–1800) – Lietuvos raštininkas, Lietuvos generolas-majoras, Vilniaus vaivada, Lietuvos didysis etmonas, kompozitorius, poetas, mecenatas. Gimė jis Kozelske (Černigovo žemės). Anksti mirus tėvui, iš pradžių jį globojo senelis iš motinos pusės – etmonas Višnioveckis, vėliau – Vitebsko vaivada Marcijonas Oginskis ir galiausiai – Abiejų Tautų Respublikos kancleris Mykolas Čartoriskis.

Mykolo Kazimiero Oginskio senelis Kazimieras Oginskis ir Andriaus Oginskio senelis Marcijonas Oginskis buvo pusbroliai (Leonardas Chodzka).

Mykolas Kazimieras tuo metu, kai jį globojo Marcijonas Oginskis, gyveno Vitebske kartu su Marcijono anūku Andriumi Oginskiu (Mykolo Kleopo tėvu), kuris buvo 11 metų už jį vyresnis. Gali būti, kad tais bendrai leidžiamos vaikystės metais Mykolą Kazimierą ir pradėjo vadinti Mykolo Kleopo dėde...

Apie Mykolo Kazimiero auklėjimą žinių yra išlikę nedaug. Neabejotina, kad jis mokėsi muzikos ir tapybos, buvo gabus menams. Vadovaudamasis paskutiniojo savo globėjo patarimu, pasirinko karininko karjerą. 1748 m. Mykolas Kazimieras, būdamas Seimo deputatu, gavo dvarus, prie kurių prijungė Čečerską, Kalvariją, Merač (prie Pinsko), Pinską, Tucholską bei Ričivolį. 1750 m. aplankė Paryžių, kur, kaip pats rašė, „leido laiką lavindamas savo gabumus – mokydamasis tapyti, groti smuiku ir kt.“ Jo gabumus pasakoti atsiminimus gyrė pats Denisas Didro (1713–1784).

1757 m. Mykolas Kazimieras tapo Orleano hercogo adjutantu. 1761 m. spalio 18 d. jis susituokė su Čartoriskio dukra, Lietuvos pakanclerio Mykolo Antano Sapiegos našle Aleksandra. Vedęs gavo Slanimo seniūniją. Gyveno Peterburge, buvo vienas iš Jekaterinos II kandidatų į Lenkijos sostą. 1765 m. grįžo iš Rusijos ir Slanime pradėjo kurti „mūzų dvarą“. Jo pastangomis per Polesės pelkes buvo nutiesti du keliai, jungę Pinską su Slanimu bei Voluine. 1768 m. jam patikėtos Lietuvos didžiojo etmono pareigos. 1771 m. Mykolas Kazimieras prisijungė prie Baro konfederatų. Rugsėjo 23-osios naktį A. Suvorovo pajėgos prie Stalovičų sutriuškino jo trijų tūkstančių žmonių pajėgas. Emigravęs gavo amnestiją. 1775 m. sugrįžo į Slanimą. Ten pastatė kelias įmones, spaustuve, įkūrė pirmąjį operos teatrą ir muzikinę kapelą. 1774 m., pritrūkęs pinigų, buvo priverstas parduoti Nebarovo dvarą savo dukterėčiai – kunigaikštieni Elenai Pšezdzeckytei-Radvilienei ir jos vyrui.

Dirbdamas kartu su Pinsko ginklininku ir miesto teisėju Martynu Butrimovičiumi, Mykolas Kazimieras įgyvendino didelį projektą – už savo lėšas įrengė garsųjį Oginskio kanalą, kuris sujungė Baltijos ir Juodosios jūros baseinus.

Etmonas priklausė masonams ir 1781 m. buvo išrinktas „deputuotu Lietuvos provincijos didžiuoju magistru“.

1782–1785 m. praleido keliaudamas po Olandiją (Acheną, Briuselį, Amsterdamą, Hagą), Angliją.

Vėliau, paskutinio XVIII a. dešimtmečio pradžioje, diplomatas Mykolas Kleopas Oginskis beveik atkartos etmono kelionę po Olandiją ir Angliją.

Kaip liudija amžininkai, etmono interesai, išsilavinimas ir būdas buvo meno žmogaus. Jaunystėje Mykolas Kazimieras žavėjosi tapyba, „lengvai, elegantiškai ir tiksliai“ piešė kraštovaizdžius, gėles, vaisius bei paukščius. Jis gavo gerą muzikinį išsilavinimą ir puikiai grojo įvairiais muzikos instrumentais, juokais net buvo vadinamas „etmonu-klarnetu“. Apie jį buvo rašoma: „pasižymi dideliu muzikiniu talentu, nuostabiai groja arfa ir smuiku“. Teigiama, kad būtent jis išrado arfos pakojį. 1760 m. Mykolas Kazimieras tris valandas grojo arfa D. Didro, kuris, kaip jau buvo minėta, labai gerai įvertino jo talentą ir atlikimo techniką. Etmonas sukūrė Slanimo teatrui operas „Čigonai“ ir „Eliziejaus laukai“, parašė nemažai polonezų bei kitų muzikinių kūrinių. Jis turėjo ir rašytojo gabumą – kūrė poeziją, išleido „Istorinius bei moralinius apsakymus“, „Pasakėčias ir ne pasakėčias“.

Filantropas Mykolas Kazimieras daug paaukojo Smilavičių vienuolynui ir bažnyčiai, taip pat įkūrė labdaros fondą, skirtą Vilniaus universiteto studentams remti.

Per Tado Kosciuškos sukilimą Mykolas Kazimieras Oginskis buvo Vilniuje. Nepaisant sunkios ligos, jis kaip ir anksčiau laiką leido apsuptas muzikantų, palaikė ryšius su Jozefu Haidnu. 1795 m. pabaigoje Mykolas Kazimieras Oginskis jau buvo persikėlęs gyventi į Varšuvą, kur atsidėjo vien menui ir muzikai. Mirė 1800 m. gegužės 31 d. Varšuvoje.

Laiko perspektyvos požiūriu etmonas Mykolas Kazimieras Oginskis atrodo kaip neįprastas ir talentingas žmogus. Gali pasirodyti, kad dalyvavimas skirtingų – kartais net priešingų – stovyklų politiniame gyvenime, polinkis į avantiūras bei diskredituojančias aferas parodo jį kaip patiklų, kartais naivų, be principų žmogų. Tačiau tai nepaneigia jo patriotizmo ir noro sąžiningai siekti gerovės savo kraštui. Asmeninės ambicijos ir savimeilė, polinkis į okultizmą, sentimentalumas, teatriški poelgiai – tai XVII a. antroje pusėje įprastas pasaulietinio didiko, priklausiusio pretenzingai, intelektualiai tuo-

Neborovo rūmai Lenkijoje (pastatyti XVII a.)

metinio jaunojo Abiejų Tautų Respublikos karaliaus aplinkai, elgesys. Tai, kad tokia asmenybė kaip Mykolas Kazimieras ano meto aukštojoje visuomenėje įprasta, įrodo jo tariamo sūnėno gyvenimo kelias (elgesys, veiksmai, gabumai ir simpatijos). Mykolo Kleopo gyvenimas kažkokiu keistu būdu kaip veidrodis atspindėjo ir savaip atkartoją tolimo giminaičio gyvenimą. Tačiau sugrįžkime prie jo giminės linijos.

KUNIGAİKŠTIS SIMONAS KAROLIS OGINSKIS (apie 1620–1699, Levo Samuelio sūnus) – Vitebsko pakamaris, Mstislavo vaivada, Lietuvos ginklininkas. 1639 m. kartu su broliu Jonu Jackumi įstojo į Krokuvos universitetą. Vėliau, 1641 m., Simonas Karolis pradėjo studijuoti Franekerio universitete Olandijoje. Ten išleido prancūziško etiketo taisyklių vadovėlio vertimą į lotynų kalbą. Gyvendamas Franekeryje vedė burmistro dukrą T. Staakman, kuri netrukus po vyro grįžimo į gimtinę jį paliko ir kartu su dukra Sofija grįžo namo. Taigi gali būti, kad Olandijoje gyvena Simono Karolio dukros Sofijos palikuonys (ši Olandijos Oginskių linija dar laukia savo tyrinėtojo).

1655 m. Vilniuje Simonas Karolis kartu su tėvu prisiekė pavaldinystę Rusijai, tačiau 1660 m. jis, LDK kariuomenės poru-

Vitebsko pakamario, Mstislavo vaivados, Lietuvos ginklininko kunigaikščio Simono Karolio Oginskio (apie 1620–apie 1699) rūmai Vitebske 1664 m.

čikas, jau kovojo prieš Maskvos carą. Valdė Vievj, o Vitebsko žemėje – Lioznos ir Rudnios dvarus (Mikuliną paveldėjo jo brolis Jonas). 1672 m. S. K. Oginskis Vilniuje buvo Šventos Dvasios brolijos seniūnas, tačiau apie 1680 m. jis, kaip ir didžioji dalis jo giminaičių, perėjo į katalikybę.

1654–1667 m. karo metais Rusijos kariuomenė užėmė Vitebską, 1664 m. buvo padarytas miesto „Brėžinyš“ (pasiūstas patvirtinti į Maskvą carui Aleksejui Michailovičiui). „Brėžinyje“ yra pavaizduotas ir vaivados namas, kuriame gyveno Simonas Karolis.

Nepaisant perėjimo į katalikybę (iki to laiko visa Oginskių giminė buvo stačiatikiai), Simonas Karolis savo lėšomis rėmė Vitebske buvusį Šv. Marko stačiatikių vienuolyną. Po 1690 m. gaisro jis atnaujino vienuolių celes ir pastatė medinį Švenčiausiosios Trejybės soborą, ant kurio durų buvo išskaptuotas Oginskių herbas „Oginec“. Ši bažnyčia buvo sunaikinta XX a. 3 dešimtmetyje.

Vitebsko pakamariš buvo vedęs tris kartus. Iš santuokos su antrąja žmona Teodora Korsakaite turėjo sūnus Boguslavą, Marcijoną Mykolą, Ježį ir dukras Kristiną bei Eleonorą. Iš paskutiniosios savo santuokos (žmona Teresė Vainiūtė) – sūnų Aleksandrą. Simonas Karolis Oginskis mirė 1699 m. ir buvo palai-

dotas Vilniuje, savo funduotoje Šv. Teresės bažnyčioje – prie basųjų karmelitų vienuolyno.

KUNIGAİKŠTIS MARCIJONAS MYKOLAS OGINSKIS (1672–1750) – Simono Karolio ir Teodoros, Polocko kašteli-
no Jono Korsako dukros, sūnus, Lietuvos ginklininkas, kašteli-
nas, o vėliau – Vitebsko vaivada, Borisovo ir Vištyčio seniūnas.

Turėjo valdų Vitebsko žemėse – Mikulino, Liozno, Marcijo-
novo, Veliaskovičių, Gorsplios dvarus, Usviacko ir Babinovičių
seniūnijas. Santuoka su Kristina Abromavičiūte (Jono Kazimie-
ro Lenfordo našle) jam suteikė teisę į Bobrus ir Bialiničius Or-
šos paviete. Babinovičių miškuose paruošta mediena laivais bu-
vo plukdoma Laukesos ir Dauguvos upėmis į Rygą. Marcijonas
Oginskis už šias parduotas prekes gaudavo neblogas pajamas.
Jo piniginius reikalus ilgą laiką tvarkė Jeronimo Florijono Rad-
vilos vyriausiasis kasininkas Šmuila Ickavičius. Marcijonas Ogins-
kis siekė kai kuriuos savo dvarus paversti miesteliais, o, laikui
einant, – ir nedideliais miestais. Jis buvo sumanęs netoli Rusi-
jos sienos esantį Veliaskovičių dvarą padaryti miestu ir jį pava-
dinti Rusų Varšuva. Tęsdamas giminės tradiciją, kunigaikštis
Marcijonas 1720 m. rėmė Šv. Antano bažnyčią Mikulino dvare
ir šalia jos įkūrė bernardinų vienuolyną. Jis taip pat skirdavo
pinigų Vilniaus karmelitų vienuolynui, kur buvo palaidotas jo
tėvas. Vitebsko dominikonų vienuolynui kunigaikštis skyrė 2 000
talerių. 1730 m. jam patikėtos Vitebsko vaivados pareigos.
1731 m. vasario 7 d., M. M. Oginskiui atvykstant į miestą,
buvo surengtas iškilmingas sutikimas: *9 valandą ryto, garsiai
griaudint patrankoms, vaivada išvažiavo iš savo rūmų su turtingai
papuotu turkišku žirgu, kurį vedė liokajai, apsirengę turkiškais ap-
rėdais, jį lydėjo kariuomenė, draugai ir tarnai...*

XVIII a. 4 dešimtmečio antroje pusėje Marcijonas Oginskis
beveik apleido politinę veiklą.

Jis turėjo rūmus Lukiškėse prie Vitebsko, tačiau daugiausiai
gyvendavo Marcijonovo dvare netoli Vitebsko. Iš keturių san-
tuokų turėjo penkis sūnus ir penkias dukras. Jo žmonos buvo
Teresė Bžostovskytė (vedė 1701 m.), Teresė Tyzenhauzaitė (vedė
1723 m.), Kristina Abromavičiūtė (vedė 1733 m.), Teklė Ana
Larskytė (vedė 1745 m.). Vitebsko jėzuitų bažnyčioje vaivada

Trakų vaivada, kunigaikštis
Tadas Oginskis (1712–1783 /
1711–1789). Iliustracija iš
J. K. Vilčinskio „Vilniaus
albumo“, II ser., 7 sąs.
Dailininkas Ogiustas Lemuanas
(Lemoine Auguste, 1822–
1869) portretą sukūrė pagal
nežinomo autoriaus
Tado Oginskio portretą,
buvusį Vilniaus šv. Jonų
bažnyčios Dievo kūno
koplyčioje

įrengė formalų mauzoliejų. Čia buvo palaidotos dvi jo žmonos: Trakų kašteliono Jono Vladislavo Bžostovskio dukra Teresė Bžostovskytė (mirė 1721 m.) ir Kristina Abromavičiūtė (mirė 1738 m.). Kunigaikštis Marcijonas mirė 1750 m. spalio 29 d. ir buvo palaidotas Vitebsko jėzuitų bažnyčios rūsyje (bažnyčia sunaikinta XX a. 3 dešimtmetyje). Marcijono sūnūs Stanislovas, Pranciškus Ksaveras, Tadas Pranciškus, Kazimieras, Ignas gimė iš santuokos su Terese Bžostovskyte. 1733 m. Pranciškus Ksaveras Varšuvoje įstojo į Jėzuitų ordiną. Jis pakaitomis yra buvęs Vilniaus, Vitebsko ir Minsko jėzuitų kolegijų rektorius. Pirmoje XVIII a. pusėje Marcijonas Mykolas įsigijo Zalesę, kurią kaip palikimą užrašė savo paskutinei žmonai Teklei Anai Larskytei (von Lar). Po jos mirties Zalesę pradėjo valdyti vaivados sūnus iš pirmos santuokos Tadas Pranciškus.

KUNIGAIKŠTIS TADAS PRANCIŠKUS OGINSKIS (1712–1783) – didysis Lietuvos kancleris, Trakų kaštelionas, Trakų ir Vitebsko vaivada, Ašmenos, Vetboro ir Pževalsko seniūnas.

Pirmoji žmona – kunigaikštienė Izabelė Radvilaitė (sūnūs Andrius ir Pranciškus Ksaveras), antroji – Jadvyga Zaluskytė-Tiškevičienė. Vedus ją, Tadaui Pranciškasiui atiteko Rietavo dvaras

Žemaitijoje (Rietavo miestas). Jo pagrindinės rezidencijos buvo Maladečina ir Hanutos kaimas. Jam priklausė Lučiojai, Tadulinas, Izabelinas (pavadintas pirmosios žmonos garbei), Zalesė, Aborkai. Po Tado mirties jo nuosavybė kaip palikimas atiteko sūnams. Zalesę gavo Pranciškus Ksaveras.

Norėdami, kad skaitytojas geriau suprastų kunigaikščio Tado anūko Mykolo Kleopo Oginskio veiksmus, elgesį ir charakterį, tuos Oginskių giminės istorijos pavyzdžius, kuriais jis galbūt rėmėsi savo gyvenime, toliau pateikiame nedidelį Tado gyvenimo aprašymą – trumpą Kazimiero Bartaševičiaus darbo „Tadas Oginskis ir jo 1712–1783 m. dienoraštis“, išleisto 1914 m., atpasakojimą.

Tadas Pranciškus gimė 1712 m. rugpjūčio 26 dieną. Būdamas dvidešimties metų amžiaus (1732 m.), jis jau buvo Vitebsko deputatas Varšuvos seime (aktyviai dalyvavo keliant jame sumaištį; apie tai pats kunigaikštis dienoraštyje rašė: „Respublikoje tokių skandalų dar nėra buvę“), vėliau, 1733 m. seime, dalyvavo kaip Breslaujos pavieta deputatas. Tarp Augusto III ir Leščinskio prasidėjus kovai dėl sosto, kunigaikštis palaikė pastarąjį. 1736 m. pacifikaciniame seime (į sostą įžengus Augustui III) jis, kaip Vitebsko deputatas, buvo išrinktas į Lietuvos komisiją, svarstiusią galimybes padidinti Abiejų Tautų Respublikos kariuomenės lėšas. Netrukus kunigaikščiui buvo patikėtos Lietuvos didžiojo raštininko pareigos.

Buvo vedęs kunigaikštienę Izabelę Kotryną Radvilaitę. Sužadėtuvės įvyko 1737 m. vasario 27 d. Lachvoje, pas kunigaikštį Mykolą Kazimierą Radvilą Žuvelę. Jie susituokė tų pačių metų rugsėjo 22 d. Kareličiuose. 1738 m. Kazimieras Oginskis su žmona Rozalija perdavė savo broliui Tadui valdyti Hanutą ir Maladečiną su palivarkais. 1739 m. senato pasitarimui nutarus, karalius kunigaikščiui Tadui atidavė Ašmenos seniūniją, o prie raštininko pareigų pridėjo ir jo karališkosios didybės pulkininko vardą. Oginskiai į Ašmenos seniūniją atvyko 1740 m. gegužės mėnesį, kai kunigaikštis prisiekė Ašmenos žemės teisėjui Baranovičiui. Tuo metu Oginskiai gyveno Taduline, kur 1740 m. balandžio 13 d. gimė jų pirmasis sūnus Andrius Marcijonas Joakimas (Andriaus vardą jis gavo kazokų karų laikų kankinio, palaimintojo Andriaus Bobolos garbei). Sūnų pakrikštijo 1741 m.

Tadulino dvaras (1743 m. žemėlapis fragmentas)

sausio mėnesį. Į ta progą surengtą puotą atvyko daug svečių, išskilmės tęsėsi keturias dienas.

1744 m. Gardino seimas kunigaikštį Tada išrinko seimo maršalka. Seimas taip ir neišsprendė vieno iš pagrindinių klausimų – dėl kariuomenės padidinimo. „Nenorime išsigelbėjimo“, – kalbėjo maršalka seimui, – „atėjus šimtmečiais geidžiamam metui. Tad nekaltinkite nieko ir patys dėl savęs liekite ašaras!“ Tąsyk kunigaikštis, prieš tapdamas senatoriumi, paskutinį kartą dalyvavo seimo veikloje. Vėliau, lapkričio mėnesį, jis buvo paskirtas Vilniaus kaštelionu.

Vitebsko pavieta Tadulino kaime kunigaikštis Tadas pastatė bažnyčią ir bazilijonų vienuolyną. 1757 m. kaštelionas savo sūnui Andriui perdavė Ašmenos seniūniją, o Pranciškui Ksaverui – Pževalsko. Tais pačiais metais jis kartu su žmona pradėjo parapijos bažnyčios bei kunigų trinitorių vienuolyno statybą Maladečine. Oginskiai jau buvo pradėję gyventi Maladečine, kur kunigaikštis Tadas renovavo senuosius kunigaikščių Zbaraskių rūmus. 1761 m. lapkričio 7 d. mirė kašteliono žmona. 1762 m. vasario 15 d. ji buvo palaidota naujoje bažnyčioje. Po dviejų me-

Tado Pranciškaus Oginskio dvaro sodyba Hanutoje XIX a. Napoleono Ordos piešinys

tų Sienoje kunigaikštis susituokė antrą kartą – dabar su Rietavo seniūno Kristupo Tiškevičiaus našle Jadvyga Terese Zaluskyte.

Rietavas tapo Oginskių giminės nuosavybe. Nuo to įvykio praėjus beveik šimtui metų, čia gimė Mykolo Kleopo Oginskio anūakai – paskutiniai giminės palikuonys pagal vyriškąją liniją.

Mirus Augustui III, kaštelionas rėmė Stanislovo Augusto įžengimą į sostą, vėliau jo paprašė Trakų vaivados pareigų.

T. P. Oginskio ir jo žmonos lėšomis 1768 m. spalio 7 d. į Maladečinos bažnyčią buvo atgabentos relikvijos iš Romos, o 1772 m. į Sienos pranciškonų bažnyčią – šv. Fortunato relikvijos. Svarbiausias filantropinis Jadvygos Oginskienės nuopelnas buvo 1766 m. Vilniuje pradėję veikti jos įkurti pamestinukų ir našlaičių namai arba Kūdikėlio Jėzaus įstaigos.

1770 m. pradžioje mirė Trakų vaivada Aleksandras Pociėjus ir balandžio 7 d. kunigaikštis Tadas gavo lauktas pareigas. Jo atvykimo į Trakų vaivadiją proga čia vyko didelės išskilmės, kunigai pasakė daug panegirikų. Tuo metu T. P. Oginskis gyveno Ašmenos paviete, Hanutoje, kurią pasirinko kaip savo paskutinę rezidenciją. Ten apie 1765 m. pastatė rūmus ir dvarą (sugriauti po 1939 m.).

Oginskių giminės gyvenamoji vieta ir visuomeniniai interesai iš

Vitebsko žemėse esančio Tadulino vėl persikėlė į Maladečiną, Hanutą, Zalesę, Ašmeną, Vilnių, Trakus ir Rietavą. Giminė tuo laiku grįžo į savo pavardės kilmės vietas – Lietuvą.

Paskutiniaisiais gyvenimo metais kunigaikštis pastatė Dievo Kūno koplyčią Vilniaus Šv. Jonų bažnyčioje. T. P. Oginskio rūpesčiu 1780 m. šiai koplyčiai iš Romos buvo atsiųstos Šv. Teofilio relikvijos. Kunigaikštis mirė 1783 m. lapkričio 25 d. Hanutoje. Jis buvo palaidotas Vilniaus Šv. Jonų bažnyčios Dievo Kūno koplyčios, kuri dabar vadinama ir Oginskių vardu, rūsyje.

KUNIGAIKŠTIS PRANCIŠKUS KSAVERAS (STANISLOVAS) (1742–1814) – jaunesnysis Tado sūnus, Mykolo Kleopo dėdė, Lietuvos lauko sargybinis, LDK didysis prievaizdas, Rietavo ir Pževalsko seniūnas, Baro konfederatas. Jam priklausė Maladečina, Hanuta ir Zalesė. Turėjo grafo titulą. Gimė 1742 m. sausio 17 d.

1771 m. rugsėjo 23-osios naktį P. K. Oginskis prie Stalovičių dalyvavo tame pačiame mūšyje, kuriame rusų kariuomenė, vadovaujama Suvorovo, sutriuškino etmono Mykolo Kazimiero Oginskio vadovaujamą tūkstantinį konfederatų būrį. P. K. Oginskis pateko į nelaisvę. Jo tėvas, Vitebsko vaivada Tadas Oginskis, sužinojęs apie „sutriuškintą Lietuvos kariuomenės stovyklą“, parašė laišką karaliui Stanislovui Augustui, kuriame užtarė savo jaunesnįjį sūnų, aiškindamas, kad jis „vykdė tarnybą atšiaurios vadovo padėties sąlygomis“. Karalius iš Lietuvos ginklininko Andriaus Oginskio (Pranciškaus brolio) jau buvo girdėjęs apie P. K. Oginskio padėtį ir spalio 6 d. vaivadai adresuotame laiške parašė, kad noriai įvykdė „padorius ir veiksmingus jo asmeniui žingsnius.“

Pranciškaus Ksavero laikų Zalesė yra minima XVIII a. inventoriuose.

Grafas Pranciškus neturėjo palikuonių, todėl Zalesę kaip palikimą 1802 m. perdavė savo sūnėnui Mykolui Kleopui Oginskiui.

KUNIGAIKŠTIS ANDRIUS (IGNOTAS, JOACHIMAS, JUOZAPATAS) OGINSKIS (1740 m. balandžio 13 d. – 1787 m. rugsėjo 12 d.) buvo Tado Pranciškaus ir Izabelės Radvilaitės sūnus, Lietuvos ginklininkas, Abiejų Tautų Respublikos pasiuntinys Vienoje ir Peterburge, Trakų kaštelionas, vaivada, Ašmenos

(nuo 1757 m.), Guzovo, Kadarijos, Mockų ir Platelių seniūnas.

Jis gimė Taduline, Vitebsko vaivadijoje. 1755 m. gegužės mėnesį. Kai jam buvo 15 metų, gavo pulkininko laipsnį, kurį jam užleido dėdė iš tėvo pusės – Ignas. 1757 m. pavasarį jo tėvas perdavė jam teisę į Ašmenos seniūniją, o lapkričio 4 d. – ir Ašmenos seimelio prižiūrėtojo pareigas. 1758 m. spalio mėnesį Andrius Oginskis buvo seimo atstovas iš Infliantų¹. 1760 m. kaip Kauno atstovas gavo Lietuvos tribunolo lazdą, o 1762 m. spalio 8 d. kaip Infliantų atstovas Varšuvos seime – Lietuvos kardininko laipsnį (apdovanojimas už lenkų šlėktos Brulovo teisių apsaugos manifesto pasirašymą). 1764 m. gegužės mėnesį, kai nebuvo faktinės valdžios, Varšuvoje pasirašė Čartoriskių konfederaciją. Karūnavimo seime prisiekė Stanislovui Augustui.

1763 m. liepos 21 d. Guzovo miestelyje (prie Mednevicų, netoli Varšuvos) kunigaikštis Andrius Oginskis vedė Pauliną Šembek. Paulina – Bresto seniūno, generalinio adjutanto Marko Šembeko ir Jadvygos iš Rudnickių dukra. Tai buvo trečioji Paulinos santuoka (pirmoji – su Celestinu Lubenskiu, antroji – su Jonu Potockiu). Susituokus su Jonu Potockiu, Paulinai atiteko Guzovo seniūnija.

Paulinos Šembek portreto (saugo Krasickių šeima Lenkijoje) nugarinėje pusėje nežinomas dailininkas yra palikęs užrašą, pasibaigiantį tokiais žodžiais: „Paulina iš Šembekų giminės... vadinama ponia Lietuvoje, Rusijoje ir Lenkijoje“. 1762 m. Andriui ir Paulinai gimė dukra Juzefa, 1765 m. antras vaikas – sūnus Mykolas Kleopas.

Andriaus ir Paulinos Oginskių sūnus Mykolas Kleopas savo atsiminimuose rašo: „Mano motina Paulina, mergautine pavarde grafaitė Šembek, pirmą kartą buvo ištekėjusi už Lubenskių, kuris gyveno labai trumpai. Antrą kartą ištekėjo už Potockio, kuris maždaug po metų paliko ją našle. Pagaliau ji ištekėjo už mano tėvo Oginskio. [...] Kadangi su kiekvienu vyru turėjo po vieną sūnų, tai visuomenėje mano motiną dažnai vadinda-

¹ Infliantai (lenk. *Inflanty*) – 1561–1569 m. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės, 1569–1660 m. – ir Abiejų Tautų Respublikos administracinis teritorinis vienetas dabartinėje Latvijos ir Estijos teritorijoje (red. past.).

vo trijų provincijų motina. Mano motina buvo viena iš gražiausių Lenkijos ponių, jos elgesys buvo nepriekaištingas, ji galėjo būti geriausios žmonos ir švelniausios motinos pavyzdys.“

1766 m. seimo pavedimu kunigaikštis Andrius dalyvavo Lietuvos Išdo komisijos (finansų komiteto) darbe. 1769 m. jis, senato įpareigotas, kaip ypatingasis pasiuntinys išvyko į Sankt Peterburgą. Ten užsibuvo neilgai – nuo rugsėjo 30 iki spalio 6 dienos, nes carienė Jekaterina II nenorėjo priimti jokių delegacijų (to fakto Oginskis, prieš išvykdamas į Sankt Peterburgą, nežinojo). Dėl šios misijos Baro konfederatai Oginskį paskelbė priešu ir panaikino jo valdas, o karalius Augustas pasielgė priešingai – suteikė Oginskiui Baltojo Erelio bei Šv. Stanislovo ordino kavaleriaus titulą, 1771 m. lapkričio 21 d. – Lietuvos referento pareigas¹.

1771 m. gruodžio mėnesį karalius Andriui Oginskiui patikėjo Abiejų Tautų Respublikos ypatingojo pasiuntinio Vienoje misiją. Siųsdamas kunigaikštį, karalius tikėjosi sulaukti Austrijos paramos valstybei ir palaikymo vienijant Baro konfederatus su sostu. Pasiuntinys išvyko iš Varšuvos 1772 m. sausį, o vasario viduryje jau buvo Vienoje. Mykolas Kleopas Oginskis šią kelionę mini savo „Atsiminimuose“: „Kai man buvo šešeri metai, aš, motulė ir sesuo išvykome kartu su tėvu [...] į Viena. Kelias buvo pavojingas, tad mums skyrė dviejų tūkstančių ulonų palydą, kuriai vadovavo Branickis. [...] Artėjant prie Tynco, šalia Krokuvos mus pasivijo penkių šimtų rusų pajėgos, kurioms vadovavo Suvorovas, tada dar tik papulkininkis.“

Mykolui Kleopui Oginskiui ir Suvorovui buvo lemta dar ne kartą susitikti: 1793 m. – Sankt Peterburge, kai Suvorovas jau buvo generolas, ir vėliau – per Tado Kosciuškos sukilimą (jau skirtingose barikados pusėse); 1794 m. lapkričio 4 d. Suvorovas Varšuvos priemiestyje Prahoje sukilimą paskandino kraujyje, o Jekaterina II už tai jam suteikė feldmaršalo laipsnį. Oficiali sovietinė istoriografija, kurdama nacionalinius didvyrius (vienas iš jų – Suvorovas), nekreipė dėmesio į buitines šių asmenų gyvenimo detales, todėl mums šiandien itin įdomios minėtų didvy-

¹ Referentas – Karūnos pareigūnas, kuris peržiūri karališkąjį paštą ir perduoda karaliui gyventojų pasiūlymus, skundus bei prašymus.

rių charakteristikos, paliktos jų amžininkų, pavyzdžiui, kunigaikščio Mykolo Kleopo Oginskio vaikystės atsiminimai apie „Suvorovo figūrą“, 1772 m. žiemą stebėtą pro karietos langą pakeičiantį į Vieną: „Mane nustebino Suvorovo asmenybė... Jis jojo ant prasto kazokų arkliuko. Sulūžę batų galiukai, nutįsęs purvinas ir riebaluotas munduras, tabaku sutepta nosis, ne visai gražus veidas, – visa tai sukėlė man ypatingą baimę ir aš bijojau į jį žiūrėti. Tačiau jis labai mėgo vaikus ir dažnai vaišino mane bei mano seserį puikiais obuoliais. Imdavome juos nusukę akis, kad nereikėtų susidurti su jo žvilgsniu.“

Vienoje diplomato Andriaus Oginskio derybos su Baro konfederatais, kuriems vadovavo Mykolas Pacas, buvo bergždžios. Per atsisveikinimo audienciją (Andrius iš Vienos išvažiavo 1772 m. gruodžio mėnesį) Austrijos imperatorius pasiuntinį užtikrino, kad trijų imperijų – Austrijos, Prūsijos ir Rusijos – nuostata dėl Lenkijos padalijimo nepakito ir karaliaus Augusto pasipriešinimas gali tik pakenkti susidariusiai padėčiai.

A. Oginskio misija baigėsi nesėkmingai. 1773 m. gegužės 5 d. pasiuntinys pateikė apie ją ataskaitą seimui. Nuo balandžio 27 d. jis – Lietuvos didysis kancleris. Birželio mėnesį A. Oginskis dalyvavo slaptų konfederacijų veikloje ir kaip karaliaus patikėtinis aptarinėjo valstybės vyriausybės sudėtį, veiklą po Abiejų Tautų Respublikos padalijimo. Seimas tuo laiku dar kartą delegavo Oginskį į Vieną, kur jis dirbo iki 1774 m. rugsėjo.

Misija buvo sėkminga. Už tai Seimas Oginskiui paskyrė Guzovo (Sachačevo žemės), Kadarijos, Mockų ir Platelių (Trakų vaivadija) seniūnijas. 1775 m. liepos mėnesį kunigaikštis tapo Trakų vaivadijos deputatu seime.

A. Oginskis buvo vienas iš masonų ložės „Išminties šventovė“, pertvarkytos į „Šv. Karolio riterių“ ložę, įkūrėjų.

1778 m. gegužės 13 d. jis kaip Trakų kaštelionas tapo Senato nariu, o nuo 1783 m. gruodžio – Trakų vaivada. 1775 m. bevaikė teta Elena Oginskienė savo testamente Andriui Oginskiui užrašė Sokolovo žemes Palenkėje bei palivarką Žemaitijoje, priklausiusį Platelių seniūnijai. 1783 m. lapkritį jis dar gavo ir tėvo palikimą – Izabelino žemių kompleksą Ašmenos pavieta. Savo rezidencijoje Guzove A. Oginskis ėmėsi tobulinti ūkį ir

Mednevių
vienuolyno, esančio
netoli Guzovo
(Lenkija), pastato
fasadas

1783 m. įvykdė žemės dalybų, išsaugojimo ir melioracijos reformą. 1786 m. Varšuvoje buvo išleistas jo „Ekonomikos instruktažas žmonėms, kurie eina tarnybą ūkyje...“

Kunigaikštis Andrius Oginskis mirė Guzove 1787 m. rugsėjo 12 dieną. Jo žmona Paulina šį pasaulį paliko praėjus 10 metų. Jie abu yra palaidoti pranciškonų vienuolyne Medneviuose.